

АНОТАЦІЯ

Бленда Н.О. Формування стратегії розвитку продовольчого комплексу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка (05 – Соціальні та поведінкові науки). – Уманський національний університет садівництва, Умань, 2021.

Дисертація присвячена розробці теоретико-методичних та прикладних засад формування стратегії розвитку продовольчого комплексу, обґрунтуванню рекомендацій щодо напрямів розвитку вітчизняного продовольчого комплексу з метою підвищення рівня продовольчої безпеки держави.

Формування механізму безперебійного та достатнього забезпечення населення України продовольством передбачає створення ефективного та конкурентоспроможного продовольчого комплексу з оптимальною структурою та достатнім виробничим потенціалом здатним в умовах глобалізації світової економіки та міжнародної економічної інтеграції стабільно випускати необхідну кількість та асортимент високоякісної конкурентоспроможної продукції, забезпечуючи продовольчу незалежність держави.

Узагальнено понятійно-категоріальний апарат у частині трактування поняття «продовольчий комплекс», що, на відміну від існуючих визначень, розглядається як система взаємозалежних галузей, підприємств і окремих виробництв, які поєднані виробничо-економічними зв'язками, основним завданням яких є збалансоване, економічно та фізично доступне забезпечення населення продовольством у відповідності до норм раціонального харчування, що дозволяє обґрунтувати функціонально-галузеву структуру продовольчого комплексу, яка, на відміну від існуючих, включає три комплексні функціональні блоки: забезпечувальний,

виробничий та продовольчий ринок, що взаємодіють між собою і пов'язані із зовнішнім середовищем вхідними та вихідними потоками.

Удосконалено теоретико-методичні підходи до оцінки функціонування продовольчого комплексу, в частині виокремлення даних об'єктів дослідження: природно-ресурсного потенціалу; сучасного стану та рівня розвитку продовольчого комплексу; рівня продовольчого забезпечення та продовольчої безпеки, що дозволить більш повно врахувати їх взаємозв'язок та взаємозалежність у формуванні якісних особливостей об'єкта дослідження.

Доповнено матрицю PEST-аналізу чинників макросередовища функціонування продовольчого комплексу блоком «Global Problems / Глобальні проблеми», що охоплює проблеми економічної, енергетичної, демографічної, соціальної, екологічної та інших сфер людського існування, які через вплив на зміну факторів зовнішнього середовища формують відповідні зміни у внутрішньому середовищі.

Здійснено комплексну діагностику продовольчого комплексу на основі обґрунтованої системи показників щодо внутрішніх ресурсів, резервів та наявного потенціалу з метою оцінки продовольчого забезпечення, виявлення регіональних особливостей та визначення заходів направлених на реалізацію продовольчого потенціалу України.

Проаналізовано тенденції розвитку виробництва продукції сільського господарства як базової складової продовольчого комплексу, його ресурсне забезпечення, регіональний розподіл та рівень забезпечення сировиною переробних підприємств. Зростання обсягів валового виробництва продукції сільського господарства створює умови для покращення рівня самозабезпеченості продуктами харчування в Україні. Визначено, що потенціал виробництва аграрного сектору України значно перевищує потреби внутрішнього ринку, що, з одного боку, має сприяти розвитку національної економіки та підвищенню експортних можливостей, а з іншого – зростанню доходів аграріїв та забезпеченню синергічного ефекту в

поєднанні з іншими галузями національної економіки. Доведено, що значні обсяги виробництва окремих продуктів харчування формуються в регіонах забезпечених відповідною сировинною базою.

Стверджується, що регіональні продовольчі комплекси мають зональні особливості розвитку та специфічну структуру виробництва. Безумовним лідером у виробництві продукції сільського господарства є Вінницька область. Враховуючи невідповідність виробництва та споживання продовольства, визначено регіони, що переважно виробляють або споживають продовольство. Недостатня забезпеченість окремими видами власних продовольчих ресурсів, різною мірою, характерна для більшості областей країни.

Виявлено, що розміщення і розвиток овочівництва, плідівництва та тваринництва в особистих господарствах населення обумовлені необхідністю самозабезпечення продуктами харчування, що не потребують промислової переробки. Адже низький рівень купівельної спроможності населення, особливо сільського, робить зазначені продукти харчування малодоступними.

Аналіз показників імпортозалежності виявив значний відсоток імпорту плодів, ягід і олії. в Україну ввозиться продукція яка не виробляється в наших природно-кліматичних умовах: тропічні фрукти, оливкова олія тощо. Проте імпорт таких продуктів і товарних груп як зерно, картопля, овочі можна вважати економічно необґрунтованим з огляду на існуючий ресурсний потенціал країни.

Встановлено, що рівень споживання продуктів харчування населенням України не відповідає вимогам збалансованого та якісного харчування. Середньодобова енергетична цінність раціону харчування пересічного українця починаючи з 2015 р. продовжує зменшуватись, і у 2019 р. лише на 7,6% перевищує встановлений граничний мінімальний критерій (фізіологічний мінімум) - 2500 ккал. При цьому раціон здебільшого формується за рахунок продукції рослинного походження, яка займає у

2019 р. 70,2%, що не відповідає встановленому середньодобовому фізіологічному мінімуму для людини відносно споживання продуктів тваринного походження. За останні роки відмічається порушення структури харчування через недостатнє фактичне споживання населенням висококалорійних видів продовольства – молока та молочних продуктів, м'яса та м'ясопродуктів, плодових та рибних продуктів, середньорічний рівень споживання яких на одну особу є набагато нижчим від науково обґрунтованих фізіологічних нормативів.

Виявлено зміну споживчих переваг окремих груп населення відповідно до зміни доходів, цін, соціально-економічного статусу та способу життя. Дослідження показало, що забезпечення продовольством значної частини населення залежність від наявності особистого підсобного господарства та формує зміну споживчих переваг в окремих групах населення. Виявлено скорочення споживання хліба і хлібопродуктів та одночасно збільшення споживання плодів та овочів у групі споживачів віком 26-40 років. Споживачі вікових груп до 26 років та старше 66 років значно скоротили споживання молока і молокопродуктів та м'яса і м'ясопродуктів.

Обґрунтовано методичний підхід до зонування регіонів за показниками споживання продовольства населенням у частині врахування окремих його видів (м'яса ВРХ, плодів та овочів) та поділу на регіони із високим, середнім і низьким рівнем споживання, що дозволило виявити основні чинники споживання (грошові доходи населення, середній розмір домогосподарства, частка витрат на продовольчі товари у загальних витратах) та визначити комплекс заходів, спрямованих на подолання регіональних диспропорцій.

Доведено, що основною визначальною причиною недостатності споживання окремих продуктів харчування є зниження реальних доходів населення. Низька купівельна спроможність населення стримує розвиток виробництва і зумовлює незадовільну структуру витрат населення. Основна частина базових доходів (до 50%) спрямовується на харчування, при цьому

раціональні норми харчування не забезпечуються. Найвищу питому вагу у витратах на харчування займають витрати на м'ясо і м'ясопродукти –23,3 %.

Обґрунтовано методичний інструментарій прогнозування розвитку продовольчого комплексу в частині виробництва і споживання основних видів продовольства з використанням методу трендового аналізу для визначення рівня самозабезпеченості щодо основних видів продовольства.

Розроблено інструментарій гармонізації стратегічних напрямів розвитку продовольчого комплексу на основі PEST і SWOT-аналізу в частині селективної підтримки виробництва дефіцитних видів продовольства та підтримання рівня споживання вразливих верств населення. Стратегічні напрями розвитку продовольчого комплексу України передбачають збалансовані та взаємозв'язані структурні перебудови усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво найважливіших досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, найбільш прогресивних форм організації виробництва.

За допомогою матриці Бостонської Консалтингової групи «зростання – частка ринку» визначено позиції та напрями розвитку кожної продовольчої групи. З позиції виробників найменш перспективними є виробництво яловичини, свинини та цукру. Саме тому вказані галузі потребують додаткової підтримки з боку держави.

Запропоновано науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення механізму державного регулювання розвитку аграрної сфери та продовольчого комплексу України, спрямовані на удосконалення податкового законодавства, оптимізацію державної підтримки, регулювання ринкових механізмів та соціального забезпечення.

Ключові слова: стратегія розвитку, продовольчий комплекс, функціонально-галузева структура, глобальні проблеми, продовольча безпека, споживання, індекси, споживчі переваги, державне регулювання.

ABSTRACT

Blenda N.O. Formation of the strategy of development food complex. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis for a scientific degree of the Doctor of Philosophy (PhD) in specialty 051 – Economics (05 – Social and behavioral sciences). – Uman National University of Horticulture, Uman, 2021.

The dissertation is devoted to the development of theoretical-methodical and applied bases of formation of strategy of development of a food complex, substantiation of recommendations concerning directions of development of a domestic food complex for the purpose of increase of the level of food safety of the state.

The formation of a mechanism of uninterrupted and sufficient food supply of the population of Ukraine involves the creation of an efficient and competitive food complex with optimal structure and sufficient production potential capable of globalization of the world economy and international economic integration.

The conceptual and categorical apparatus is generalized in terms of interpretation of the concept of "food complex", which contrary to existing definitions, is considered as a system of interdependent industries, enterprises, and individual industries, which are connected by industrial and economic ties, the main task of which is balanced, economically and physically accessible to the norms of nutrition, which allows to substantiate the functional-sectoral structure of the food complex, which, in contrast to the existing ones, includes three complex functional blocks: supply, production and food markets, which interact with each other and are connected to the external environment by inflows and outflows.

Improved theoretical-methodical approaches to assessing the functioning of the food complex, in terms of isolation of these research objects: natural resource potential; the current state and level of development of the food industry; level of food supply and food security, which allows taking more fully into account the

relationship and interdependence of these components in the functioning of the food complex.

The matrix of PEST-analysis of factors of the macroenvironment of the food complex was supplemented with the block "Global Problems", which covers the problems of economic, energy, demographic, social, environmental and other spheres of human existence, which through the impact on the change of environmental factors form the corresponding changes in the internal environment.

A comprehensive diagnostics of the food complex was carried out on the basis of a sound system of indicators on domestic resources, reserves and available potential in order to assess food security, identify regional features and identify measures aimed at realization Ukraine's food potential.

Trends in the development of agricultural production as a basic component of the food complex, its resource provision, regional distribution, and the level of supply of raw materials to processing enterprises are analyzed. The growth of gross agricultural production creates conditions for improving the level of food self-sufficiency in Ukraine. It is determined that the production potential of the agricultural sector of Ukraine significantly exceeds the needs of the domestic market, which on the one hand should promote the development of the national economy and increase export opportunities, and on the other - increase farmers' incomes and ensure synergies with other sectors of the national economy. It is proved that significant volumes of production of certain food products are formed in the regions provided with the appropriate raw material base.

It is claimed that regional food complexes have zonal features of development and a specific structure of production. The undisputed leader in the production of agricultural products is the Vinnytsia region. Given the mismatch between food production and consumption, regions that mainly produce or consume food have been identified. Insufficient provision of certain types of own food resources, to varying degrees, is typical for most regions of the country.

It was found that the location and development of vegetables, fruit, and livestock in private households due to the need for self-sufficiency in food that

does not require industrial processing. After all, the low level of purchasing power of the population, especially rural, makes these foods inaccessible.

Analysis of import dependence revealed a significant percentage of imports of fruits, berries, and oil. Ukraine imports products that are not produced in our natural and climatic conditions: tropical fruits, olive oil, etc. However, the import of such products and product groups as grain, potatoes, vegetables can be considered economically unreasonable given the existing resource potential of the country.

It is established that the level of food consumption by the population of Ukraine does not meet the requirements of a balanced and quality diet. The average daily energy value of the diet of the average Ukrainian since 2015 continues to decrease and in 2019 only 7.6% exceeds the established minimum limit (physiological minimum) - 2500 kcal. At the same time, the diet is mainly formed due to products of plant origin, which in 2019 occupies 70.2%, which does not correspond to the established average daily physiological minimum for humans about the consumption of products of animal origin. In recent years, there has been a violation of the structure of nutrition due to insufficient actual consumption of high-calorie foods - milk and dairy products, meat and meat products, fruit and fish products, the average annual consumption per capita is much lower than scientifically sound physiological standards.

The change of consumer preferences of certain groups of the population in accordance with the change of incomes, prices, socio-economic status, and way of life is revealed. The study showed that the provision of food to a large part of the population depends on the availability of personal farms and forms a change in consumer preferences in certain groups. There was a decrease in the consumption of bread and bakery products and at the same time an increase in the consumption of fruits and vegetables in the group of consumers aged 26-40 years. Consumers under the age of 26 and over 66 have significantly reduced their consumption of milk and dairy products and meat and meat products.

The methodical approach to the zoning of regions by indicators of food consumption by the population in terms of taking into account its individual species (cattle, fruits, and vegetables) and divided into regions with high, medium, and low consumption, substantiated the main factors of consumption (cash income, the average household size, the share of food expenditures in total expenditures) and to determine a set of measures aimed at overcoming regional disparities.

It is proved that the main determining cause of insufficient consumption of certain foods is the decline in real incomes. Low purchasing power of the population constrains the development of production and causes an unsatisfactory cost structure of the population. The main part of the basic income (up to 50%) is spent on food, while rational food standards are not provided. The highest share in food costs is occupied by the costs of: meat and meat products -23.3%.

The methodical tools for forecasting the development of the food complex in terms of production and consumption of basic foods using the method of trend analysis to determine the level of self-sufficiency in the main types of food are substantiated.

The toolkit of harmonization of strategic directions of food complex development based on PEST and SWOT analysis have been developed in terms of selective support of food shortage production and maintenance of the level of consumption of vulnerable groups and forecast of production and consumption of basic foodstuffs until 2025. Strategic directions of development of the food complex of Ukraine envisage balanced and interconnected structural reorganizations of all its branches, maximum introduction into production of the most important achievements of scientific and technical progress, world experience, the most progressive forms of production organization.

Using the matrix of the Boston Consulting Group "growth - market share" defines the positions and directions of development of each food group. From the standpoint of producers, the least promising is the production of beef, pork, and sugar. That is why these industries need additional support from the state.

Scientific and practical recommendations for improving the mechanism of state regulation of the development of the agricultural sector and food sector of Ukraine were suggested and aimed at improving tax legislation, optimizing state support, regulation of market mechanisms, and social security.

Keywords: development strategy, food complex, functional-sectoral structure, global problems, food security, consumption, indices, consumer preferences, state regulation.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

які розкривають основний зміст дисертації:

1. Бленда Н.О. Суть та умови формування ринку продукції тваринництва в Черкаській області. *«Вісник аграрної науки Причорномор'я» Миколаївського державного аграрного університету*. Миколаїв: МДАУ, 2004. Вип. 2(26). Том 2, С.44-48. (0,21 ум. друк. арк.). [фахове видання].

2. Бленда Н.О. Стан та перспективи виробництва продукції тваринництва особистими селянськими господарствами на Черкащині. *Збірник наукових праць Уманського державного аграрного університету* / Редкол.: П.Г. Копитко (відп. ред.) та ін. Умань, 2007. Вип. 64. Ч. 2: Економіка. С. 393-399. (0,28 ум. друк. арк.). [фахове видання].

3. Бленда Н.О. Ефективність виробництва продукції тваринництва та шляхи її підвищення. *Науковий вісник Національного аграрного університету* / Редкол.: Д.О. Мельничук (відп. ред.) та ін. К., 2007. Вип. 110. Ч. 2. С.79-82. (0,17 ум. друк. арк.). [фахове видання].

4. Бленда Н.О. Проблеми ціноутворення на ринку продукції тваринництва. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки*. Харків: ХНТУСГ, 2008. Вип. 70. С. 18-23. (0,25 ум. друк. арк.). [фахове видання].

5. Бленда Н.О. Розвиток тваринництва на Черкащині та його значення у формуванні продовольчої безпеки регіону. *Актуальні проблеми економіки АПК. Колективна монографія* / за ред. Д.К. Семенди, О.І. Здоровцова. Умань: Видавець «Сочінський», 2009. С. 119-127. (0,33 ум. друк. арк.).

6. Бленда Н.О. Рівень виробництва та споживання продукції скотарства у Черкаській області. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: А.Ф. Головчук (відп. ред.) та ін. Умань, 2012. Вип. 77. Ч. 2: Економіка. С. 75-80. (0,22 ум. друк. арк.). [фахове видання].

7. Чернега І.І., Шевченко Н.О., Бленда Н.О. Аналіз сучасного стану ринку молока в Україні. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 1.

С. 101-108. [фахове видання; Index Copernicus]. (0,35 ум. друк. арк.).
(Особистий внесок автора: аналіз виробництва та споживання молока і молочних продуктів в Україні – 0,23 ум. друк. арк.).

8. Чернега І.І., Шевченко Н.О., Бленда Н.О. Labour compensation as a socio-economic category and the main source of income of the population of Ukraine. *Економіка АПК*. 2017. № 6. С. 80-85. [фахове видання; Index Copernicus, Google Scholar, РИНЦ]. (0,71 ум. друк. арк.). (Особистий внесок автора: аналіз оплати праці як основного джерела доходу населення, пропозиції реформування системи оплати праці та її мотивації – 0,34 ум. друк. арк.).

9. Бленда Н.О. Сучасний стан та розвиток продовольчого комплексу України. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. 2018. № 1. С. 71-82. [фахове видання; Index Copernicus]. (0,54 ум. друк. арк.).

10. Бленда Н.О. Оцінка сучасного стану продовольчого ринку України. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. № 4. Т. 2. 2019. С. 147-155. [фахове видання; Index Copernicus]. (0,48 ум. друк. арк.).

11. Nataliia Blenda, Yuliia Nesterchuk, Vitalii Rybchak. Indicators of the level of food security in Ukraine. *Turystyka i Rozwój Regionalny*. 2020. № 14. S. 31-40. (Польща). [наукове видання держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу]. (0,55 ум. друк. арк.). (Особистий внесок автора: порівняння вітчизняної та світової методики оцінки рівня продовольчої безпеки, розрахунок індикаторів продовольчої безпеки в Україні – 0,38 ум. друк. арк.).

12. Нестерчук Ю.О., Бленда Н.О. Розвиток понятійно-категоріального апарату дослідження продовольчого комплексу. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*, 2020. Вип. 97. С.169-177. [фахове видання; Index Copernicus, Google Scholar, Crossref; Ulrich's Periodicals Directory]. (0,55 ум. друк. арк.). (Особистий внесок автора: огляд літературних джерел щодо понятійно-категоріального апарату дослідження продовольчого комплексу – 0,48 ум. друк. арк.).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

13. Бленда Н.О. Оцінка стану тваринництва в Україні: матеріали Всеукраїнської конференції молодих вчених (до 160 річчя Уманського державного аграрного університету, Умань, 25-26 березня 2004 р.). Умань, 2004. С. 171-173. (0,11 ум. друк. арк.).

14. Бленда Н.О. Методика оцінки конкурентоспроможності продукції: матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених УДАУ. Частина 2. Економіка. Умань, 2007. С. 265-266. (0,09 ум. друк. арк.).

15. Бленда Н.О. Державне регулювання цін на сільськогосподарську продукцію в ринкових умовах: матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених УДАУ. Умань, 2009. Ч. 2. С. 31-32. (0,09 ум. друк. арк.).

16. Бленда Н.О. Проблеми розвитку галузі скотарства у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області. *Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 20-21 травня 2010 р. Умань: Видавець «Сочінський», 2010. Ч. 1. С. 31-33. (0,08 ум. друк. арк.).

17. Бленда Н.О. Зміцнення кормової бази як засіб підвищення ефективності молочного скотарства: матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених УНУС. Ч. 2. Економічні та загальноосвітні науки. Умань, 2011. С. 15-17. (0,11 ум. друк. арк.).

18. Бленда Н.О. Особливості формування та функціонування ринку продукції скотарства. *Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 17-18 травня 2012 р. Умань: Видавець «Сочінський», 2012. Ч.1. С. 39-41. (0,10 ум. друк. арк.).

19. Бленда Н.О. Теоретичні підходи до визначення поняття «ефективність сільськогосподарського виробництва». *Achievement of high school–2012*: матеріали за 8-а міжнародна научна практична конференція,

17- 25 November, 2012. Том 9. Економики. Софiя. «Бял ГРАД-БГ» ООД. 2012. С. 22-24. (0,12 ум. друк. арк.).

20. Бленда Н.О., Гончарук А.Ю. Розвиток ринку соняшнику в Україні. *Актуальні питання сучасної економiки*: матеріали IV Всеукраїнської заочної наукової конференції, 24 грудня 2012 р. Умань: Видавець «Сочінський», 2012. Ч. 1. С. 19-21. (0,11 ум. друк. арк.). (Особистий внесок автора: оцінка розвитку ринку соняшнику в Україні та визначення позиції на світовому рівні – 0,09 ум. друк. арк.).

21. Бленда Н.О. Інтенсифікація як основний напрям зниження собівартості продукції скотарства: матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених УНУС, 14-15 березня 2013 р. Уманський НУС: Редакційно-видавничий відділ, 2013. Ч. 2.: Економічні та загальноосвітні науки. С. 20-21. (0,06 ум. друк. арк.).

22. Бленда Н.О. Чинники формування попиту на продукцію скотарства. *Аспекти стабільного розвитку економiки в умовах ринкових відносин*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 16-17 червня 2013 р. Умань: видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. Ч. 1. С. 26-27. (0,07 ум. друк. арк.).

23. Бленда Н.О. Поняття і сутність стратегії підприємства. *Аспекти стабільного розвитку економiки в умовах ринкових відносин*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 24-25 квітня 2014 р. Умань: ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2014. Ч. 1. С. 18-19. (0,06 ум. друк. арк.).

24. Бленда Н.О. SWOT-аналіз - основа формування стратегії підприємства. *Актуальні питання сучасної економiки*: матеріали VI Всеукраїнської заочної наукової конференції, 24 грудня 2014 р. Умань: ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2014. Ч. 2. С. 18-19. (0,07 ум. друк. арк.).

25. Бленда Н.О. Формування пропозиції на регіональному ринку продукції скотарства. *Аспекти стабільного розвитку економiки в умовах ринкових відносин*: матеріали IX Міжнародної науково-практичної

конференції, 14-15 травня 2015 р. Умань: ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2015. С. 23-24. (0,12 ум. друк. арк.).

26. Бленда Н.О. Проблеми розвитку галузі скотарства. *Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин*: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф., 21-22 квіт. 2016 р. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2016. Ч. 1. С. 20-21. (0,08 ум. друк. арк.).

27. Чернега І.І., Шевченко Н.О., Бленда Н.О. Професійний підбір персоналу в формуванні якісного кадрового складу аграрного підприємства. *Новината за напреднали наука-2016 (Наука без граници)*: матеріали за XII міжнародна научна практична конференция, 15-22 мая 2016 г. Болгария, 2016. Том 1. Икономики. София. «Бял ГРАД-БГ» ООД. С. 89-91. (0,16 ум. друк. арк.). (Особистий внесок автора: оцінка стану забезпеченості кваліфікованими кадрами аграрних підприємств – 0,12 ум. друк. арк.).

28. Бленда Н.О. Аналіз конкуренції в галузі за моделлю п'яти конкурентних сил. *Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин*: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 трав. 2017 р. Умань: Видавець «Сочінський», 2017. С. 13-15. (0,10 ум. друк. арк.).

29. Бленда Н.О., Чернега І.І. Доходи та платоспроможний попит населення. *Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин*: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф., 24-25 трав. 2018 р. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2018. С.15-16. (0,11 ум. друк. арк.). (Особистий внесок автора: аналіз стану та формування платоспроможності населення – 0,08 ум. друк. арк.).

30. Бленда Н.О. Оцінка рівня споживання продовольчих продуктів в Україні. *Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин*: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конфер., 30-31 трав. 2019 р. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2019. С. 11-14. (0,13 ум. друк. арк.).

31. Yulia NESTERCHUK, Mykola KOROTIIEV, Inna CHERNEHA, Serhiy SOKOLYUK, Olena ZHARUN and Nataliia BLENDА. Development and Problems of Farmers Activities in Ukraine. *Education Excellence and Innovation*

Management through. Vision 2020: proceedings of the 33rd International Business Information Management Association Conference (IBIMA). 10-11 April 2019. Granada, Spain, 2019. P. 4287-4299. (Scopus & Web of Science). (0,76 ум. друк. арк.). (Особистий внесок автора: визначення тенденцій та проблем розвитку фермерських господарств в Україні)– 0,34 ум. друк. арк.).

32. Бленда Н.О., Вовк Д.А. Методи стратегічного аналізу бізнес-середовища. *Актуальні питання сучасної економіки: матеріали XI Всеукр. наук. конфер., 20 груд. 2019 р. Умань: Видавець «Сочінський М. М.», 2019. С. 15-16. (0,13 ум. друк. арк.). (Особистий внесок автора: характеристика PEST-аналізу та SWOT-аналізу як основних методів стратегічного аналізу бізнес-середовища – 0,11 ум. друк. арк.).*

33. Yuliia NESTERCHUK, Mykola KOROTIEIEV, Inna CHERNEHA, Serhii SOKOLIUK, Olena ZHARUN and Nataliia BLENDА. Formation of Productive Employment of Labor Potential by Diversifying the Rural Economy. *Education Excellence and Innovation Management: A 2025 Vision to Sustain Economic Development during Global Challenges: proceedings of the 35rd International Business Information Management Association Conference (IBIMA). 1-2 April 2020. Seville, Spain, 2020. P. 14252-14258. (Web of Science). (0,64 ум. друк. арк.). (Особистий внесок автора: оцінка сучасних тенденцій формування трудового потенціалу села та обґрунтування напрямів забезпечення її продуктивного рівня на основі диверсифікації економіки сільських територій – 0,31 ум. друк. арк.).*